

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Politiek, bureaucratie en samenleving in crisis: de bijdrage van de bestuurskunde aan problemen en oplossingen

Meer, F. van der

Citation

Meer, F. van der. (2022). Politiek, bureaucratie en samenleving in crisis: de bijdrage van de bestuurskunde aan problemen en oplossingen. *Bestuurskundige Berichten*, 37(2), 18-20.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3736551>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3736551>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Politiek, bureaucratie en samenleving in crisis: de bijdrage van de bestuurskunde aan problemen en oplossingen

Het openbaar bestuur draagt in zijn voorwaarden-scheppende rol bij aan een goede publieke dienstverlening aan burgers en bedrijven. Dat moet in onderlinge samenwerking en samenspraak gebeuren. Een betrouwbaar openbaar bestuur met vertrouwen onder de burgers is dan ook een vereiste. Er is bij een deel van de samenleving, de politiek en de media een gebrek aan vertrouwen ontstaan in het openbaar bestuur, politici en ambtenaren. Dat lijkt bij sommigen over te gaan in het beeld van een van een onbetrouwbaar openbaar bestuur, een disfunctionerend politiek stelsel en een onbetrouwbare bureaucratie. Hoewel het beeld van een disfunctionerend openbaar bestuur dat er in het geheel niets van bakt niet klopt is er toch wat aan de hand. Behaalde resultaten uit het verleden geven geen garanties voor de toekomst: achterstallig onderhoud zorgt voor scheuren. De tekenen zijn al sinds begin jaren '90 zichtbaar aan de muur maar steeds genegeerd. Betrouwbaarheid en een robuust karakter vragen om permanente politieke, ambtelijke, wetenschappelijke en maatschappelijke aandacht. Die aandacht is er tot aan de Kindertoeslagaffaire te weinig geweest.

Enkele oorzaken: politieke desinteresse en opportunisme wat betreft de kwaliteit van de wetgeving en de institutionele capaciteit van de ambtelijke organisatie is daarbij een factor van belang. Ook de ambtelijke top en ambtenaren is het nodige aan te rekenen vanwege onder meer een tekortschietende tegenspraak, een idee-fixe

**Behaalde resultaten uit het verleden
geven geen garanties voor de
toekomst: achterstallig onderhoud
zorgt voor scheuren.**

Frits van der Meer

over de gemiddelde burger, een overmatige en weinig kritische houding ten aanzien van reorganisaties en management hervormingen. Sommige wetenschappers, ook bestuurskundigen (gelukkig niet allen), zijn hierin meegegaan. Een bovenstroom heeft zelfs een legitimering gegeven: zie onder meer het ongericht propageren van een verzelfstandigings- en privatiseringstreven, een weinig onderbouwde beleids- uitvoeringsscheiding, een ruw public management denken en een weinig kritische houding ten aanzien van allerlei destructieve management en reorganisatie modes.

Pas vrij laat, na een opkomend politiek en maatschappelijk ongenoegen, is de steven gekeerd. Daarbij komt nog als factor, dat grote maatschappelijke verwachtingen

Hoe sterker de verwachtingen en des te groter de afhankelijkheid des te groter de kans op een teleurstelling in het overheidshandelen.

bestaan ten opzichte van het openbaar bestuur; anders dan in de jaren 80 waarbij het bedrijfsleven en zelfredzaamheid centraal stonden. Wat betreft het laatste werd in politiek, bestuur en de smaakmakende gemeenschap uitgegaan van een hoger opgeleide burger. De verwachtingen van burgers die minder zelfredzaam zijn en met een sterk gevoelde mate van precariteit (kwetsbaarheid) zijn/konden niet waar worden gemaakt. Hoe sterker de verwachtingen en des te groter de afhankelijkheid des te groter de kans op een teleurstelling in het overheidshandelen. Terzijde, dat gericht zijn op de zelfredzame burger heeft zich terug na 2002 vertaalt in politiek en maatschappelijke turbulente verhoudingen. Ga als bestuur er dus van uit dat behoeften, de zelfredzaamheid, wensen en mogelijkheden van burger tot burger uiteen (kunnen) lopen. Volksvertegenwoordigers kijk naar de kwaliteit van wetgeving en naar de kwaliteit van de overheidsorganisatie. Dan kunnen beleidsfiasco's wat meer worden vermeden. De bestuurlijke en digitale geletterdheid (bestuurlijke competentie) verschilt van

burger tot burger. Ga dus niet uit van een gewenst profiel van een bureaucratisch competente en digitaal-vaardige burger/klant. Een burger die de taal van de overheid spreekt. Hou er ook rekening mee dat het niet alleen zogeheten kansarme burgers betreft. Ook middelbare en hoger opgeleide burgers kunnen in steeds complexer wordende bureaucratische valkuilen terecht komen. Burgers raken zo het spoor bijster.

Vanwege die toenemende complexe regels en procedures zal die bureaucratische competentie in toekomst verder verminderen. Burgers belanden dan in toenemende mate tussen wal en schip en het vertrouwen zal dan verder en over een bredere linie afnemen; ten minste wanneer er niets aan gedaan wordt. Vermijd als ambtenaar een technocratische perceptie van burgers en hun problemen. Om te bouwen aan de acceptatie van overheidsgezag gaat het ook om de verbeterde (ook letterlijke) zichtbaarheid van politiek en ambtelijk bestuur, transparantie, het bieden van ruimte aan burgers, ambtenaren en volksvertegenwoordigers en minder om incidenten en mediahypes. Wat sterk geformuleerd: de muur van fysieke en mentale afstand tussen politiek, overheid en burgers moet gesloopt worden, dan herstelt zich (mogelijk) het vertrouwen van burgers in een betrouwbaar politiek en ambtelijk bestuur.

Maar wat betekent voor de bestuurskunde en een Leidse bestuurskunde opleiding en –instituut? Op de volgend pagina worden tien lessen op een rij gezet.

1. Besef, dat voor die betekenis deugdelijke bestuurskunde onderwijs- en onderzoeksprogramma noodzakelijk zijn met een ruime aandacht voor vraagstukken van de bestuursorganisatie, de ambtelijke professionaliteit, het ambtenaarschap, de politiek-ambtelijke kwaliteit voor een goede publieke dienstverlening. Dat kan beter.
2. Besef, dat daarbij aandacht besteed moet worden aan het bijzondere karakter van dat openbaar bestuur in elk van de bestuurskundige vakken en onderzoeksthema's.
3. Besef, dat voor de bestuurskunde naast kennis van politiek, economie en publieke O&M, bestuurskundig inzicht in de staatsrechtelijke en bestuursrechtelijke implicaties voor het functioneren van het openbaar bestuur onontbeerlijk is.
4. Besef, dat de noodzaak van een wisselwerking tussen theorie, praktijk en toepassing de meerwaarde is van de academische bestuurskunde en uitgaat boven het recht, de economie en de politicologie als aparte vakken.
5. Besef, dat bestuurskunde niet te reduceren is tot een quasi-politicologie, politieke economie, recht of organisatiesociologie. Die vakgebieden hoeven niet gekopieerd worden en zijn al mooi op zichzelf.
6. Besef, dat zonder kennis van de huidige bestuurlijke vraagstukken en bestuurlijke praktijk bestuurskundigen niet goed in de Nederlandse bestuurspraktijk (en daar buiten) kunnen opereren als academic professionals.
7. Besef, dat wetenschappelijke bestuurskundigen en bestuurskundigen ten aanzien van praktijk en wetenschap kritisch dienen te zijn en ga niet mee met op het oog goed scorende bestuurlijke, management en wetenschappelijke modes mee.
8. Besef, dat het een eis is leidinggevend (maar ook collega's) in politiek, bestuur maar ook in de wetenschap niet naar de mond te praten.
9. Besef, dat het uiteindelijk gaat om de publieke zaak en je vak te dienen.
10. Besef, dat in dit geheel en het voldoen aan deze punten het bestaansrecht van de (Leidse) bestuurskunde al dan niet te vinden is.

Samenvattend: Besef, dat uiteindelijk het centrale criterium voor een ieders handelen is te vinden in de uitspraak: *dixi et salvavi animam meam* (ik heb gesproken en zo mijn ziel/geweten gered).

Frits van der Meer bekleedt de CAOP-leerstoel 'Comparative Public Sector and Civil Service Reform'. Hij houdt zich bezig met onderwijs, onderzoek en nationale en internationale advisering aan overheden op het gebied van de veranderende omvang en kwaliteit van de publieke dienst in Nederland en het buitenland. Daarnaast geeft hij de inleiding Bestuurskunde (OBBW) en vakken in de master MPS Beleid & Advisering, waarvan hij tevens de coördinator is. Recentelijk heeft hij het boek *Openbaar bestuur en het ambtelijk apparaat: de gevolgen van een voorwaardenscheppende staat voor de publieke dienst in een multilevel governance systeem Den Haag: CAOP* geschreven. Naast en vooral ook vanwege zijn grote bijdrage aan de bestuurskunde in Leiden is Frits van der Meer erelid van de B.I.L.